

بررسی تأثیرات گردشگری شهری بر توسعه پایدار شهر با تأکید بر ادراک ساکنان (مطالعه موردی: شهر بانه)

احمد پوراحمد - استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تهران
رشید یوسفی* - دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تهران
یاور علی‌نیا - دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و مخاطرات محیطی، دانشگاه تهران
نبی مرادپور - دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تهران

دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۷/۱۸ پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۳/۳

چکیده

امروزه صنعت گردشگری، به‌ویژه شاخه شهری آن، جایگاه خاصی در اقتصاد کشورها دارد و در ارتقای ساختار اقتصادی- اجتماعی و فرهنگی کشورها، به‌خصوص در کشورهای رو به توسعه، نقش فعال و مؤثری ایفا می‌کند. شهرها جاذبه‌های گردشگری فراوانی دارند و همواره گردشگران زیادی را به سوی خود جذب می‌کنند. بنابراین، توسعه گردشگری شهری پایدار و مدیریت خردمندانه آن، نیازمند برنامه‌ریزی است. شهرهای مرزی با استفاده از مزیت نسبی خود به کانون‌های جدید جذب گردشگر و رونق اقتصاد محلی تبدیل شده‌اند. شهر بانه، طی یک دهه اخیر، با توجه به بازارچه‌های مرزی فراوانش، مقصد بسیاری از گردشگران بوده است. روش پژوهش توصیفی- تحلیلی است و داده‌ها با استفاده مطالعات کتابخانه‌ای و پیمایشی گردآوری شده و در نرم‌افزار Spss تجزیه و تحلیل شده‌اند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمارهای توصیفی و استنباطی (T تک‌نمونه‌ای، آزمون فریدمن و...) استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد، نقش گردشگری شهری در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی در توسعه شهر بانه معنادار است. ایجاد اشتغال و درآمد در زمینه اقتصادی، افزایش سطح آگاهی شهروندان و استانداردهای زندگی در زمینه اجتماعی، بهبود الگوی معماری شهر و مقاوم شدن خانه‌ها و بهبود فضای سبز در زمینه زیست‌محیطی از آثار مثبت گردشگری در شهر بانه‌اند. از آثار منفی گردشگری شهری در شهر بانه نیز می‌توان به افزایش قیمت زمین و مسکن، و هزینه اجاره‌بها در زمینه اقتصادی؛ ازدحام و شلوغی، و افزایش ناهنجاری‌ها در زمینه اجتماعی؛ و گسترش کالبدی فضایی شهر و آلودگی صوتی و زیست‌محیطی اشاره کرد.

کلیدواژگان: ادراک ساکنان، توسعه پایدار، توسعه شهرها، شهر بانه، گردشگری شهری.

مقدمه

امروزه، گردشگری یکی از صنایع اشتغال‌زا و درآمدزای جهان به‌شمار می‌رود (تقدیسی زنجانی و دانشور عنبران، ۱۳۸۷: ۱۸۲). گردشگری همه پدیده‌ها و روابط حاصل از تعامل گردشگران، عرضه‌کنندگان و فروشندگان محصولات گردشگری، دولت‌ها و جوامع میزبان در فرایند جذب و پذیرایی را دربر می‌گیرد (Dritsakis 2004: 309). در کشورهای صنعتی، توسعه صنعت گردشگری موجب تنوع درآمدها و کاهش ناهماهنگی در اقتصاد می‌شود و در کشورهای در حال توسعه، فرصتی برای صادرات ایجاد می‌کند؛ به طوری که نرخ رشد آن از اشکال سنتی صادرات بیشتر است. اهمیت گردشگری شهری از نظر اقتصادی و اشتغال‌زایی به حدی است که می‌توان آن را نیروی محرک اقتصادی هر کشوری محسوب کرد (Balaguer 2002: 18). گردشگری فعالیتی است که غیر از مزایای اقتصادی و اشتغال‌زایی، تأثیرات اجتماعی و فرهنگی بسیاری دارد. در بسیاری از کشورها، این صنعت پویا را منبع اصلی درآمد، اشتغال‌زایی، رشد بخش خصوصی و توسعه ساختار زیربنایی می‌دانند (وای‌گی ۱۳۸۲: ۱۹). بنابراین، از نظر مکانی-فضایی، توسعه ساخت‌ها و زیرساخت‌های مناسب ضروری است (تقوایی و اکبری ۱۳۸۸: ۳۴). التفات به جایگاه صنعت توریسم از آن‌رو اهمیت دارد که می‌توان با بهره‌گیری مناسب از منابع طبیعی و انسانی، علاوه بر امکان رشد اقتصادی، به ترویج بخش کشاورزی و تولید صنایع بومی و محلی پرداخت و گامی در مسیر بهبود شرایط زیست‌محیطی و پاسداشت موارث فرهنگی بومی و آداب و رسوم محلی در جوامع میزبان برداشت. علاوه بر این، توریسم می‌تواند با ایجاد فعالیت مکمل بخش کشاورزی، اشتغال‌زایی و افزایش درآمدهای خانوارها، موجب بهبود فرایند توسعه شهری و روستایی شود. گردشگری شهری در واقع بخشی از این صنعت توسعه‌مند و پایدار جهانگردی است که موضوع نسبتاً جدیدی است و سابقه طرح آن در محافل علمی به کمتر از دو دهه اخیر می‌رسد. گردشگری شهری یکی از فعالیت‌های فضایی و مکانی مهم و پیچیده انسان در جامعه شهری است. به نظر صاحب‌نظران، جهانگردی شهری یک فرصت بزرگ فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی برای کلان‌شهرها و مادرشهرها به‌وجود می‌آورد. هدف اساسی این پژوهش، بررسی تأثیر گردشگری شهری بر توسعه شهرها در شهر بانه کردستان در ابعاد اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و کالبدی- زیست‌محیطی و ارائه راهکار و پیشنهاد به‌منظور بهبود توسعه گردشگری شهری است.

در ایران، که سرزمینی چهارفصل شناخته می‌شود و یکی از کشورهای برتر جهان از نظر آثار و جاذبه‌های گردشگری است، توجه چندانی به صنعت گردشگری نمی‌شود. با توجه به اینکه توسعه پایدار به‌منزله جریانی مداوم در تغییرات اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و محیطی برای افزایش رفاه و خوشبختی طولانی‌مدت کل اجتماعات تعریف شده و پوششی چندبعدی است که به گونه‌ای پایدار درصد و وحدت اهداف اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و محیطی است، باید توسعه گردشگری را زمانی پایدار بنامیم که مخرب نباشد و امکان حفظ منابع آب و خاک، منابع ژنتیکی، گیاهی و جانوری و حتی فرهنگی و اجتماعی را برای آیندگان فراهم آورد. در واقع، گردشگری شهری پایدار باید به قدری فعال باشد که به توسعه سایر فعالیت‌ها و فرایندهای اجتماعی لطمه‌ای وارد نسازد (باتلر، ۲۰۰۱: ۲۹). با توجه به رشد فوق‌العاده گردشگری شهری در دهه‌های اخیر، از آنجا که این امر هنوز فعالیت نسبتاً جدیدی است، مثال‌های کمی وجود دارد که نشان دهد چگونه رشد گردشگری بی‌نظم و بدون برنامه‌ریزی می‌تواند نتایج منفی و اغلب همراه با صدمه‌های جبران‌ناپذیر به محیط زیست و همچنین نتایج منفی برای ارزش‌های فرهنگی- اجتماعی یک جامعه به‌وجود بیاورد. بنابراین، برنامه‌ریزی گردشگری منسجم اهمیت زیادی به تأکید بر رهیافت طولانی و جامع دارد تا به توسعه پایدار هماهنگ با اهداف توسعه‌ای کلی کشور دست یابد. گردشگری یکی از منابع اصلی تبادل فرهنگی و آشنایی با آداب و رسوم و اجتماعات بومی جوامع میزبان در سراسر دنیاست.

مبانی نظری

براساس مطالعات انجمن جهانی مسافرت و گردشگری، گردشگری یکی از صنایع بزرگ شغل آفرین است که در ازای هر یک میلیون دلار درآمد تولیدشده در این صنعت بیست هزار شغل جدید ایجاد می‌شود (لاندبرگ و همکاران ۱۳۸۳: ۳). گردشگران شهری از انواع گردشگران معمولی هستند که به منظور گذراندن تعطیلات خود گردشگاه‌های اطراف شهر یا دهکده‌های گردشگری یا شهرهای گردشگری را انتخاب می‌کنند. این گردشگران از دیدن مناظر، تفرجگاه‌ها و دیدنی‌های شهری لذت می‌برند. در حال حاضر، گردشگری شهری به یکی از گردشگری‌های پردرآمد و مهم تبدیل شده است و مدیران و مسئولان شهری همواره در تلاش‌اند با ایجاد جاذبه‌های جدید و تقویت و ارتقای جاذبه‌های موجود شهرشان و همچنین معرفی شهر به جهانیان، از یکدیگر سبقت بگیرند و بر تعداد گردشگران ورودی بیفزایند (دیناری ۱۳۸۴: ۲۵۵). گردشگری شهری یکی از عامل‌های اصلی رشد اقتصادی شهرهای اروپایی است و تقاضاهای درونی و بیرونی برای آن هر روز افزایش می‌یابد و امتیازهای مهمی چون ایجاد فرصت‌های جدید برای اشتغال، امکان سرمایه‌گذاری‌های جدید، افزایش درآمد و بهبود قطعی استانداردهای زندگی برای جوامع محلی و... دارد (Popescu et al., 2010: 71). پیش‌بینی شده است که با ورود به هزاره سوم، تقریباً نیمی از جمعیت جهان در نواحی شهری ساکن خواهند بود؛ یعنی جاهایی که بیشترین منابع را مصرف و بیشترین ضایعات و آلودگی‌ها را تولید می‌کنند (مثنوی ۱۳۸۱: ۹۰). مفهوم گردشگری شهری از دهه ۱۹۸۰ وارد فهرست تحقیقات شده است (دیناری ۱۳۸۴: ۳) و در کشورهای پیشرفته، پردرآمدترین نوع گردشگری است (تقوایی ۱۳۸۸: ۱۲۵). یکی از نخستین عناصر شهری که از رشد گردشگری یا هر تغییر اقتصادی دیگری در شهرها تأثیر می‌پذیرد، زمین خواهد بود؛ به‌ویژه در کشورهایی که نظارت دولتی بر زمین وجود ندارد یا به‌عبارتی، هیچ نوع سیاست مشخصی در این زمینه مشاهده نمی‌شود. در نتیجه، از حیث قیمت زمین و مسکن، نواحی متفاوت شهری پدید می‌آیند که بر نوع کاربری زمین تأثیر خواهند گذاشت (حاجی‌نژاد و همکاران ۱۳۸۸: ۹۴). محیط‌های شهری هم به‌منزله مبدأ و هم به‌منزله مقصد حرکت‌های گردشگری اهمیت زیادی دارند و مبدأ و مقصد بودن آن‌ها به میزان جاذبه‌های موجود در جاذبه‌های گردشگری با توجه به میزان جذابیتشان بستگی دارد (تقوایی ۱۳۸۸: ۳۵). آن‌ها باید گردشگران را به سوی خود جلب کنند و در این زمینه ساختار جذاب این جاذبه‌ها در زمینه مقوله جذب گردشگر اهمیت بسیاری دارد (بیاتی خطیبی و همکاران ۱۳۸۹: ۲۸). توسعه شهری پایدار در سال‌های اخیر به منزله یک موضوع مهم علمی در کلیه جوامع مطرح بوده و بخش وسیعی از ادبیات توسعه شهری را به خود اختصاص داده است. توسعه پایدار شهری نیازمند شهری پایدار و انسان‌هایی با کنش‌ها و فرهنگ شهرنشینی است. آنچه در توسعه گردشگری پایدار شهری بر آن تأکید می‌شود، علاوه بر رهاوردهای اقتصادی و اجتماعی این صنعت برای شهروندان و شهرها، اهمیت به تداوم برنامه‌های توسعه گردشگری در زمان (توجه به نسل‌های آینده) و آثار توسعه در مکان جغرافیایی (آثار زیست‌محیطی) است (تقوایی ۱۳۸۸: ۸۲).

برای نمونه تحقیقات زیادی در زمینه تأثیرات گردشگری شهری و نقش آن در توسعه شهر صورت گرفته است. گلدوست ۱۳۸۶، در پژوهش خود به بررسی گردشگری شهری در شهر بندر انزلی با تأکید بر مکان‌یابی فضاهای جدید براساس مدل AHP پرداخته و به این نتیجه رسیده که توجه به امر توسعه اماکن خدماتی، رفاهی و استانداردسازی آن‌ها در امر جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی و کاهش نرخ بیکاری، کمک شایانی کرده و در امر برنامه‌ریزی منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای، افق‌های تازه‌ای به دنبال دارد. زرنگار (۱۳۸۷) در پژوهش خود به بررسی توریسم شهری در رشت به منظور ارائه راهکارهای ماندگاری گردشگران پرداخته و به این نتیجه رسیده که کمبود امکانات گردشگری، گرانی تسهیلات، بی‌توجهی مسئولان و فقدان برنامه‌ریزی و مدیریت صحیح از موانع عمده ماندگاری گردشگر است. هوتی (۱۳۹۰) در پژوهش خود به بررسی آسیب‌شناسی گردشگری شهر چابهار با تأکید بر عامل جغرافیایی پرداخت و به این نتیجه رسید

که شهر چابهار به علت سیاست‌های خاص منطقه و دولت و عوامل مذهبی و اقتصادی از رشد کافی جمعیت باسواد محروم است و به همین دلیل از لحاظ فرهنگی با جامعه‌ای که پذیرای گردشگر باشد فاصله دارد و در این شهر در جهت توسعه گردشگری کارهای چشمگیری انجام نگرفته است. در نهایت، با احداث و ارتباط شهر چابهار به خطوط راه‌آهن سراسری کشور و فرودگاه تجاری می‌توان شاهد تحولات عظیم در روند گردشگری شهر بود. آهور و همکاران (۱۳۹۲) با بررسی گردشگری روستایی در توسعه اقتصادی روستای حسلو- شهرستان نقره- به این نتیجه رسیدند که بین متغیر گردشگری و امکانات زیربنایی روستا رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. محسنی (۱۳۸۸) در بررسی خود با عنوان گردشگری به این نتیجه رسیده است که مثبت و منفی بودن تأثیر گردشگری به مدیریت این فرایند بستگی دارد و از دیدگاه درون‌کشوری مدیریت گردشگری باید به توسعه اقتصادی- اجتماعی منجر شود (محسنی ۱۳۸۸: ۱۶۲). میراج (۱۳۸۶) در بررسی خود با اشاره به اثر جاذبه‌های گردشگری استان سمنان به منزله پویایی اشتغال متذکر شده که گردشگری در سال‌های اخیر برای بعضی کشورهای جهان در رأس منابع تولید قرار گرفته است. وی در تحقیق خود به این نتیجه رسیده که گردشگری با ایجاد موقعیت‌های شغلی، تحولی بزرگ در اقتصاد روستاها پدید می‌آورد. طبق یافته‌های وی، گردشگری استان سمنان توانسته در طول برنامه چهارم توسعه، ۹۸۴ شغل در سطح منطقه ایجاد کند. ابراهیم‌زاده و همکاران (۱۳۹۱) در مطالعه‌ای به اهمیت تجاری شهرهای مرزی در منطقه سیستان و بلوچستان اشاره کرده‌اند که به نظر آنان این بازارچه‌ها (بازارچه‌های رسمی)، خلأ اقتصادی محدوده مرزها را جبران و از خالی شدن حاشیه مرزها جلوگیری می‌کنند که این امر خود می‌تواند در افزایش ضریب امنیت مرزها و جلوگیری از قاچاق بسیار مؤثر واقع شود. با راه‌اندازی بازارچه‌ها و گذرگاه‌های مرزی و استفاده بهینه از ظرفیت‌های اقتصادی مرزها، وضعیت معیشتی و اقتصادی مردم مرزنشین منطقه رونق می‌یابد. حاجی‌نژاد و همکاران (۱۳۸۸) با بررسی تأثیرات گردشگری تجاری (بازارچه‌های غیررسمی) بر توسعه کالبدی فضایی مناطق شهری مطالعه موردی شهر بانه، نشان داده‌اند که رابطه آماری معناداری میان رشد گردشگری تجاری در شهر بانه با تغییرات بافت کالبدی و فضایی شهر وجود دارد؛ به طوری که افزایش جمعیت شهری، افزایش کاربری اراضی، افزایش ساخت‌وساز واحدهای مسکونی و مجتمع‌های تجاری به همراه رشد مراکز اقامتی و پذیرایی، از بارزترین نمودهای این روابط و تغییرات برشمرده شده‌اند. فعال شدن بازارهای مرزی رسمی نه تنها به تشدید فعالیت‌های تجاری منطقه‌ای و داخلی منجر خواهد شد، بلکه زمینه را برای پویایی فعالیت و سفرهای فرامرزی فراهم می‌آورد.

با توجه به تحقیقات صورت گرفته در این زمینه و مشخص شدن تأثیر گردشگری شهری در توسعه پایدار شهر در محورهای زیست‌محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، در این پژوهش به بررسی نقش گردشگری شهری در شهر بانه در توسعه این شهر و سنجش ادراک ساکنان در زمینه نقش گردشگری در توسعه پایدار شهر می‌پردازیم.

توسعه پایدار

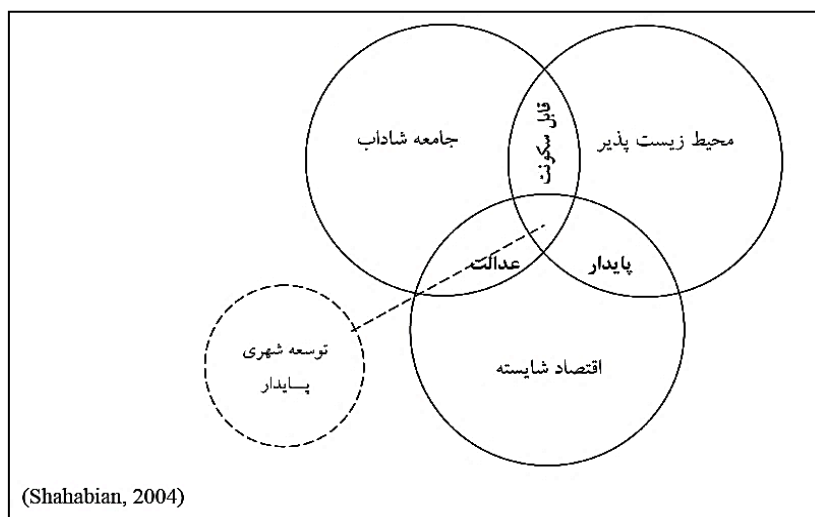
ریشه نگرش توسعه پایدار، نارضایتی از نتایج توسعه و رشد اجتماعی- اقتصادی در شهرها از منظر بوم‌شناسی (اکولوژی) است (صرافی، ۱۳۷۹: ۸). توانایی «ثبات» توصیفی آشکار از مفهوم پایداری، قابلیت انسان در جهت بقا و ثبات است. توسعه پایدار به «آینده مشترک ما»، همان‌طور که به نیازها و تمایلات حال حاضر می‌پردازد، بدون در نظر گرفتن نسل‌های آینده به منظور رفع نیازهایشان تعبیر می‌شود (WECD 1987: 40). ایجاد آینده‌ای تضمین‌شده، به لحاظ زیست‌محیطی، نیازمند دید کلی به جامعه جهانی و تلاش در جهت پیشرفت، ترویج، و اجرای مفاهیم درونی فعالیت‌های پایدار است. پایداری، جوانب رویکردی معناداری دارد که عبارت‌اند از: هیچ نسلی نمی‌تواند بیش از آنچه در طی زمان وجودش هزینه می‌کند، مقروض باشد (Jefferson 1789). پایداری به توانایی‌های جامعه، اکوسیستم و تقسیم وظایف

نسبت به آینده نامشخص بدون اجبار به کاهش ظرفیت خود برمی‌گردد. با توجه به افزایش جمعیت، به‌ویژه جمعیت شهری، روزه‌روز استفاده از طبیعت افزایش یافت و بسیاری از فعالیت‌های انسانی برای کره زمین تهدیدآمیز و موجب تخریب زمین شد. با گذشت زمان و ادامه این روند، نگرانی‌هایی به‌وجود آمد. به دنبال این نگرانی‌ها، سازمان ملل متحد با ۲۲ عضو شامل اعضای کشورهای پیشرفته و در حال پیشرفت جهت تعیین راهبردی محیطی طولانی‌مدت برای جهان در سال ۱۹۸۴ نشست تشکیل داد. این نشست به مسائل و مشکلات زیست‌محیطی و توسعه پایدار در سراسر جهان پرداخت. گزارش نهایی این کمیسیون به نام آینده مشترک ما منتشر شده است. از این رو، یکی از نگرانی‌های برنامه‌ریزی شهری مفهوم پایداری است. کمیسیون جهانی محیط و توسعه، در تعریف پایداری گفته است توسعه پایدار توسعه‌ای است که احتیاجات نسل حاضر را بدون به خطر انداختن نسل آینده برای رسیدن به احتیاجات و آرزوهایشان تأمین کند (لارینی، ۲۰۰۲: ۱۷). در واقع، سیاست‌های اصولی توسعه پایدار در چهار مقوله قابل تقسیم است (شیخ‌الاسلامی و همکاران ۱۳۸۸: ۳۴).

۱. به حداقل رساندن مصرف منابع طبیعی تجدیدنپذیر مانند سوخت‌های فسیلی و منابع کافی؛
۲. پایدار کردن مصرف منابع طبیعی تجدیدنپذیر (مانند آب‌های زیرزمینی، خاک و گیاهان)؛
۳. نگهداشتن حد تولید ضایعات و آلودگی‌ها در میزان ظرفیت جذب محلی و جهانی مانند گازه‌های گلخانه‌ای، مواد شیمیایی نابودکننده ازون و زباله‌های سمی؛
۴. تأمین نیازهای پایه انسانی و اجتماعی مانند دسترسی به معیشت، مشارکت اجتماعی و دسترسی به محیط سالم و خدمات پایه. در دیدی کلی، اهداف اصلی توسعه پایدار شامل اهداف اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی است که روابط متقابلی با یکدیگر دارند.

توسعه پایدار شهر و ارتباط گردشگری با آن

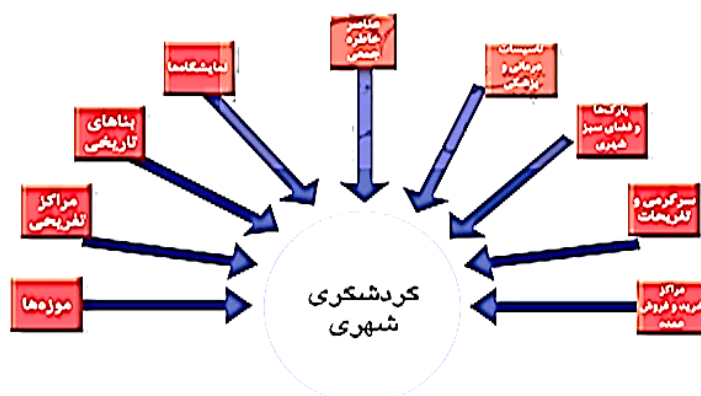
به منظور نشان‌دادن نحوه ارتباط گردشگری شهری پایداری و توسعه پایدار شهری بر پایه مدلی مفهومی، ابعاد و شاخص‌های توسعه پایدار شهری بیان می‌شود. همان‌گونه که در شکل ۱ مشاهده می‌شود، این مدل از ترکیب سه بعد اصلی توسعه یعنی: جامعه (جامعه شاداب)، اقتصاد (اقتصاد شایسته) و اکولوژی (محیط زیست) تشکیل یافته است. از آنجا که هدف از ترکیب این سطوح با یکدیگر رسیدن به توسعه پایدار است، در ابتدای امر لازم است تعادل و پایداری حد مورد نیاز مقوله‌های پایداری، تعادل و کیفیت در هر یک از این سه بعد اصلی مشخص شود (WHO 2001). یکی از این ابعاد، با توجه به هویت آن بعد، به صورت ویژه‌ای جلوه یافته است. همان‌گونه که در شکل ۱ ملاحظه می‌شود، یعنی مفهوم مدنیت را درک کرده باشد. به عبارت دیگر، مردم از زندگی در آن «جامعه باید شاداب باشد». اولاً اجتماع راضی باشند و درحالی‌که مشارکت گسترده‌ای در اداره امور دارند، مفهوم حقوق شهروندی و برابری در روح آن اجتماع تجلی یافته باشد. محیط قابل زیست نیز نشان از تعادل و کیفیت اکوسیستم‌های محلی مانند هوا، آب، خاک و... دارد و نحوه ارتباط انسان و طبیعت را مشخص می‌کند و بر پایداری منابع و ظرفیت محیط تأکید دارد. درنهایت، اقتصاد شایسته نیز به معنای در جریان بودن حداقل درصدی از درآمدهای عام اقتصادی در جامعه است که قابلیت برخورد بنیادی و اساسی با نیازهای اولیه و روزمره ساکنان را داشته باشد. براساس مدل مفهومی، توسعه شهری پایدار فقط در صورتی دست‌یافتنی است که هم‌پوشانی دوجه‌دوی این سطوح به صورت سازمان‌یافته و متعادل صورت پذیرفته باشد و مفاهیم مشخص شده در شکل ۱ را تداعی کند (Shahabian 2004).

شکل ۱. مدل مفهومی ابعاد مختلف و شاخص‌های مؤثر در توسعه شهری پایدار

گردشگری شهری

امروزه، در عصر حاضر، گردشگری شهری به صورت مسئله و فعالیتی مهم در مدیریت شهری و توسعه محلی پایدار شهرها درآمده است. این فعالیت شهری تغییرات فضایی و کاربری‌های گسترده‌ای را برای شهرها به وجود آورده است. در واقع، ویژگی‌های منحصر به فرد شهرها باعث شده که گردشگران شهری متفاوت‌تر از سایر گروه‌های گردشگری باشند. امروزه، گردشگری شهری نقش مهمی از نظر فرهنگی در جریان‌های شهری و انطباق این شهرها با جهانی شدن و به روز شدن شهرها دارد. شناخت عناصر بنیادی گردشگری می‌تواند ما را در شناخت گردشگری شهری کمک کند که عبارت‌اند از: ۱. عناصر اولیه گردشگری شامل: اول: فعالیت‌هایی مانند تئاتر، سینما، برپایی نمایشگاه‌ها و...؛ دوم: مکان‌های قابل بازدید مانند: بوستان‌ها مکان‌های تاریخی، گنجینه‌ها (موزه‌ها)، آبشارها و...؛ ۲. عناصر ثانویه شامل مهمان‌سراها، بازارها و فروشگاه‌ها و غذاسراها؛ ۳. عوامل دیگری چون اطلاعات، خدمات موجود در بوستان‌ها، نقشه‌های راهنما و اداره اطلاعات برای راهنمایی گردشگران از دیگر موارد عناصر بنیادی گردشگری است (موحد ۱۳۸۶: ۳۴).

شکل ۲. عناصر مرتبط با مبحث گردشگری شهری (ملکنیا ۱۳۸۹)

گردشگری پایدار شهری

سازمان جهانی جهانگردی، گردشگری پایدار را این گونه تعریف می‌کند: گردشگری‌ای پایدار است که هم‌زمان با حفظ و افزایش فرصت‌ها برای آینده، نیازهای مناطق میزبان و گردشگران حاضر را تأمین می‌کند. مدیریت تمامی منابع با چنان دقتی انجام می‌شود که نیازهای اقتصادی، اجتماعی و زیباشناختی توسعه گردشگری به گونه‌ای تأمین شود که تمایز فرهنگی، فرایندهای ضروری زیست‌محیطی، تنوع زیستی و سیستم‌های بقای حیات حفظ شود. (ضرغام بروجنی ۱۳۸۹: ۲۹). امروزه، نیمی از جمعیت جهان در شهرها زندگی می‌کنند. پیش‌بینی می‌شود تا سال ۲۰۲۵ بیش از دوسوم جمعیت جهان در شهرها ساکن شوند. امروزه، شهر به‌عنوان نیروی محرکه توسعه کشورهای یاد می‌شود؛ به‌طوری‌که شهر مرکز تبدیل تکنولوژیک است و هر روز نوآوری و ابداع در مرکز شهری به کار گرفته می‌شود. علاوه بر این، شهر امروزه حافظ فرهنگ اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه است و حتی فرهنگ‌ساز نیز به‌شمار می‌رود. واقعیت این است که منابع موجود در زمین محدود است؛ به‌خصوص منابع مورد استفاده در بخش گردشگری، که علاوه بر ارزش مادی بعضاً ارزش معنوی نیز دارند. در سال‌های اخیر، به‌ویژه از ابتدای دهه ۱۹۹۰، توسعه پایدار به‌منزله روشی نو، در زمینه‌های سطح زندگی، عدالت اجتماعی و حفظ منابع، مطرح شده است (موحد ۱۳۸۶: ۱۶۹). سه شرط اساسی برای سودمندی توسعه گردشگری شهری و تأثیر مطلوب آن در بهبود توسعه کلی شهر ضرورت دارد که عبارت‌اند از:

۱. شهر باید سیمایی جذاب داشته باشد؛
۲. منافع مورد انتظار از توسعه در درازمدت باید فراتر از هزینه‌ها در درازمدت باشد؛
۳. شهر باید دست‌کم دارای برخی عناصر نیرومند و رقابت‌آمیز در زمینه فرآورده‌های گردشگری باشد (دیناری ۱۳۸۴: ۱۳).

گردشگری پایدار، علاوه بر حفظ کیفیت، گوناگونی و تنوع فرهنگ‌ها و محیط‌های زیستی مختلف، در افزایش درآمد و ارتقای سطح زندگی ساکنان و ایجاد نوعی تعادل بین سه قطب پدیده گردشگری، ساکنان محلی و مکان گردشگری مؤثر است (اکبری و همکاران ۱۳۸۷: ۱۳۳). گردشگری پایدار بدین مفهوم نیست که آثار ناشی از گردشگری رخ ندهد، بلکه بدین معناست که آثاری که رخ می‌دهد نباید پایداری اکولوژیکی و... را تهدید کند (تقوایی ۱۳۸۸: ۶۳). گردشگری پایدار بر ایجاد توازن در توسعه گردشگری از طریق رویکردها و سیاست‌های نوین بخش خصوصی و دولتی در آینده تأکید دارد (کاظمی ۱۳۸۶: ۱۲۸).

آثار و پیامدهای حاصل از فعالیت‌های گردشگری بر جوامع میزبان

رونق گردشگری، در هر مکان جغرافیایی، حاوی تأثیرات مثبت و منفی متعددی است و میزبان یا چگونگی این تأثیرات به شرایط سیاسی، اقتصادی، فرهنگی کشور توریست‌پذیر و گردشگران ورودی بستگی خواهد داشت. اصولاً تصویرها و پنداشت‌های مردم مناطق و کشورهای مختلف به جهانگردان متفاوت است. در بعضی نواحی، جهانگرد را متجاوز و استعمارگر می‌دانند. در برخی دیگر، جهانگردان را افرادی محقق و آگاه می‌دانند. در ایران نیز، در مناطق مختلف، نگرش و رفتارها به جهانگردان متفاوت است. گاهی گروه‌های مردم نظرها و رفتارهای متفاوتی به جهانگردان دارند. نوع نگاه دولت و سیاست‌گذاری‌ها می‌تواند در این زمینه مؤثر باشد. استفاده ابزاری از صنعت گردشگری، تأثیری معکوس در رفاه اجتماعی و وضع اقتصادی مردم دارد. براساس آنچه گفته شد، می‌توان بحث را فراتر برد و نتیجه گرفت که راهبردهای اقتصادی و سیاسی دولت ممکن است از آثار مثبت اقتصادی گردشگری در جامعه بکاهد یا آن را کم‌رنگ کند که این خود باعث تشدید بدبینی ساکنان به توسعه این صنعت می‌شود و در بلندمدت پیامدهای به‌مراتب وخیم‌تری در پی خواهد داشت (Roca & Villares 2008: 320).

تأثیرات اقتصادی توسعه گردشگری شهری

نتایج مطالعات بیانگر این واقعیت است که به دلیل ضعف بنیة مالی در اکثر موارد برای سرمایه‌گذاری در ساخت هتل‌ها، فروشگاه‌های بزرگ و سایر زیربناهای مورد نیاز گردشگری ساکنان غیربومی وارد صحنه می‌شوند و به سرمایه‌گذاری اقدام می‌کنند. حتی اجناس مورد نیاز گردشگران را از سایر مناطق به آنجا وارد می‌کنند (Tosum 2001: 239). کینگ و همکارانش از بعد دیگر نیز به بررسی دیدگاه ساکنان پرداختند. آن‌ها معتقدند کسانی که از فعالیت‌های گردشگری منافع شخصی کسب می‌کنند آن را خیلی مثبت ارزیابی می‌کنند، اما کسانی که منافع شخصی عایدشان نمی‌شود، نگرشی منفی به آن دارند (King et al. 1993: 445).

مک اینتریر نیز (۱۹۹۳) در بخش‌های مختلف کتاب خود از جنبه‌هایی از تأثیرات منفی اقتصادی گردشگری یاد کرده است که در یک جمع‌بندی می‌توان به این موارد اشاره کرد:

- تمرکز بیش از حد فعالیت‌های گردشگری در یک شهر ممکن است به نابودی یا زوال سایر فعالیت‌های اقتصادی منجر شود و عدم تعادل را به وجود آورد؛
- گردشگری ممکن است شاغلان بخش‌های دیگر اقتصادی را به صورت پاره‌وقت به خود جذب کند. بنابراین، گاه در برخی جوامع نقش کمی در کاهش بیکاری به صورت کلی خواهد داشت؛
- در میان تأثیرات منفی گردشگری بر ابعاد اقتصادی، باید تأثیرات مثبت اقتصادی توسعه گردشگری را در نظر گرفت. در ادامه، برخی از موارد آورده می‌شود:
- سرمایه‌گذاری در گردشگری شهری موجب توسعه سایر بخش‌ها نیز می‌شود. به عنوان نمونه، بهبود خدمات محلی مانند شبکه ارتباطی و برق با گردشگری در ارتباط است؛
- افزایش صادرات پنهان؛
- افزایش درآمد دولت از بابت مالیات؛
- افزایش ارزش املاک برای مالکان اراضی و املاک واقع در مناطق محروم (Harsseel 1994).

تأثیرات اجتماعی توسعه گردشگری شهری

تأثیرات منفی اجتماعی گردشگری، در دهه‌های گذشته، به‌ویژه از انتهای دهه ۱۹۶۰، بعد از شکل‌گیری پدیده گردشگری انبوه ایجاد شد. استدلال این جریان‌های فکری این بود که پدیده گردشگری شکل جدیدی از امپریالیسم محسوب می‌شود که به اضمحلال فرهنگی-اجتماعی و ارزش‌ها و باورهای سنتی جوامع میزبان منجر می‌شود و ارمغانی جز انواع بحران اجتماعی و تبلیغ مصرف‌گرایی ندارد (Gee 1994). ولی رشد و توسعه سریع صنعت گردشگری و به موازات آن شکل‌گیری سازمان‌های مختلف بین‌المللی، ملی، غیردولتی و غیرانتفاعی از یک طرف و توسعه تحقیقات گردشگری در قالب پژوهش‌های علمی و رشته‌های جدید دانشگاهی از طرف دیگر، تمایلات ضد گردشگری را بسیار کم‌رنگ کرد (Hansen 2002). گئی نیز درباره تأثیرات مثبت اجتماعی توسعه گردشگری چنین می‌نویسد:

- تشدید علاقه به رونق حیات زبان محلی و کاربرد بیشتر این زبان؛
- افزایش درآمد و بهبود کیفیت زندگی جامعه میزبان.

مک اینتریر نیز از تأثیرات گردشگری فرهنگی، افزایش احترام به جامعه محلی را بسیار مهم برمی‌شمارد (Mc Intyre 1993).

«گردشگری فرهنگی احترام به جامعه محلی را بیشتر نموده و فرصت‌های لازم برای درک و شناخت بیشتر و برقراری ارتباطات با مردم محلی را در زمینه‌های گوناگون بهبود می‌بخشد» (Lee 1998). لی با تأکید بر تأثیرات منفی

اجتماعی توسعه گردشگری شهری بدین موارد اشاره می‌کند: «با توزیع نابرابر درآمدهای حاصل از گردشگری، کسانی که دارای توان سرمایه‌گذاری در این صنعت هستند، نسبت به سایر افراد شهر میزبان در موقعیت بهتری قرار می‌گیرند و می‌توانند از فرصت‌های پیش‌آمده بهتر یا بیشتر بهره‌برداری کنند» (نابرابری و بی‌عدالتی).

تأثیرات محیطی توسعه گردشگری شهری

کولانتونیو و پوتر مجموعه تأثیراتی را که توسعه گردشگری در محیط شهری از خود به جای می‌گذارد با تکمیل تحقیقات پیچ (Page 1995) بیان کرده‌اند که در جدول ۱ آورده شده است. این تأثیرات در شش دسته اصلی، از کاربری زمین گرفته تا الگوهای اجتماعی و فرهنگی، برشمرده شده‌اند. شایان ذکر است که این دسته‌بندی‌ها در شهرهای جوامع توسعه‌یافته و در حال توسعه یکسان نیستند. برای نمونه، تأثیرات گردشگری بر زیرساخت‌های شهری در شهرهای در حال توسعه نسبت به کشورهای توسعه‌یافته، که تراکم شهری معقول‌تری دارند، بیشتر است.

جدول ۱. تأثیرات منفی گردشگری بر محیط شهری

تأثیرات	زمینه
<ul style="list-style-type: none"> - از بین رفتن اراضی که برای کشاورزی مورد استفاده بوده است. - تبدیل زمین‌هایی با عملکردهای زیست‌محیطی بارز (مانند مرداب‌ها با درختان دریایی مانگرو و تالاب‌ها) - کاربری گردشگری - تلاش برای تغییر کاربری اراضی درون‌شهری و به دنبال آن افزایش کمبود برخی خدمات در شهر 	کاربری زمین
<ul style="list-style-type: none"> - افزایش نواحی ساخته‌شده (افزایش ساخت‌وساز) - طراحی نامناسب معماری ساختمان‌ها به دلیل سرعت در ساخت - رشد بیش از حد فصلی جمعیت 	اثر قابل رؤیت
<p>افزایش استفاده از زیرساخت‌های شهری با تأسیسات و وسایل رفاهی و توسعه‌های ذیل و به دنبال آن ایجاد بحران در زمینه‌های:</p> <ul style="list-style-type: none"> • جاده‌ها • راه‌آهن • پارکینگ • شبکه برق • موجودی پسماندهای جامد • موجودی پسماندهای آبی • ذخیره آب 	زیرسازی‌ها
<ul style="list-style-type: none"> - تغییر کاربری زمین به فضاهای اقامتی، رشد توسعه هتل‌ها و مهمان‌خانه‌های شبانه‌روزی (پانسیون) - تغییر در بافت شهری از طریق مدیریت ترافیک سواره و پیاده در مکان‌های حضور گردشگران - تغییر در محیط ساخته‌شده منجر به مغایرت در کیفیت زمین‌های شهری مورد استفاده در نواحی گردشگری و مسکونی می‌شود. 	شکل شهر
<ul style="list-style-type: none"> - آلودگی آب‌های سطحی و زیرزمینی - آلودگی هوا - تغییر کیفی فضاهای سبز در صورت توسعه امکانات گردشگری 	عوارض طبیعی
<ul style="list-style-type: none"> - افزایش جرم، فحشا و استفاده از مواد مخدر - مزاحمت‌های ایجادشده از سوی گردشگر برای ساکنان شهری - کاهش فضای قابل استفاده در خانوار در صورت خالی کردن اتاق‌ها برای فراهم‌سازی محل اقامت گردشگران - جابه‌جایی در فعالیت‌های محلی 	الگوی فرهنگی و اجتماعی

(Colantonio and Potter 2006)

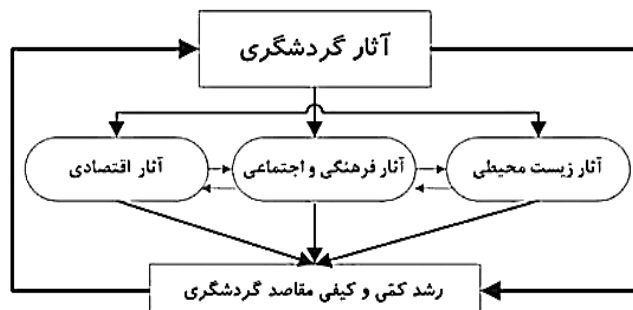
هارسل درباره تأثیرات مثبت محیطی گردشگری در شهر این موارد را بیان می‌کند (Herssel 1994):

- توسعه زیرساخت‌ها؛

- افزایش آگاهی ساکنان به محیط طبیعی و فرهنگی و افزایش حامیان طبیعت و ترویج افکار دوستدار محیط زیست

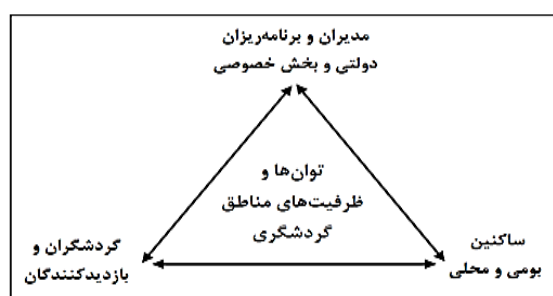
که در نهایت مانع آلودگی و زوال محیط می‌شود؛

- تشویق اقدامات حفاظتی بر محور متقاعد کردن مسئولان دولتی و عمومی به اهمیت محیط طبیعی به منظور کسب درآمد از محل گردشگری و برانگیختن سرمایه‌گذاری در امور زیربنایی و مدیریت مؤثر نواحی حفاظت‌شده.

شکل ۳. ارتباط سیستماتیک بین آثار ناشی از فعالیت‌های گردشگری و رشد مقاصد گردشگری

شناسایی تأثیرات و پیامدهای ناشی از انجام‌دادن فعالیت‌های گردشگری از ضروریات لازم جهت ارائه برنامه‌ریزی دقیق و رسیدن به توسعه پایدار صنعت گردشگری است (عاشوری مریدانی ۱۳۹۱: ۱). این آثار مثبت و منفی، که با یکدیگر به‌طور سیستماتیک در ارتباط بوده و در رفتار یکدیگر تأثیر می‌گذارند، در نهایت بر رفتار و عملکرد مهم‌ترین عنصر محیط، یعنی انسان، اثرگذار خواهند بود و در رشد صعودی یا نزولی جوامع میزبان و مجموعه فعالیت‌هایش تأثیر مستقیمی دارند. همان‌گونه که در بیشتر منابع مکتوب اشاره شده، انجام‌دادن فعالیت‌های گردشگری در یک منطقه می‌تواند آثار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، سیاسی، کالبدی و زیست‌محیطی را به همراه داشته باشد، اما اینکه چه زمانی باید از واژه آثار مطلوب یا آثار نامطلوب سخن به میان آورد، می‌توان به کمیت و کیفیت عملکرد سه طیف مرتبط با این مقوله یعنی «مدیران و برنامه‌ریزان مناطق گردشگری»، «ساکنان بومی» و «گردشگران و بازدیدکنندگان مناطق گردشگری» در ارتباط با توان‌ها و ظرفیت‌های این مناطق اشاره کرد (شکل ۴).

شکل ۴. سه طیف تأثیرگذار در ایجاد آثار و پیامدهای مقاصد گردشگری

روش پژوهش

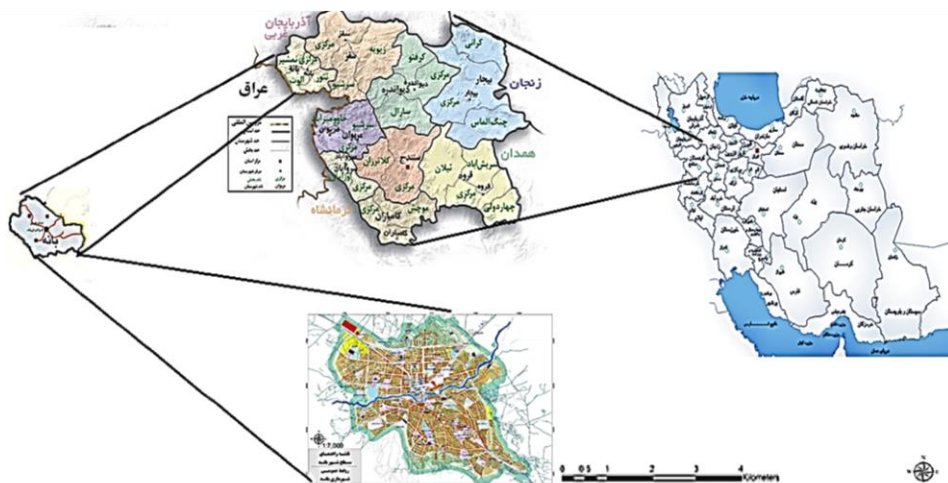
تحقیق، به‌روش توصیفی تحلیلی و به‌صورت پیمایشی با استفاده از ابزار پرسش‌نامه انجام گرفته است. مراحل کار آن عبارت‌اند از جمع‌آوری و طبقه‌بندی اطلاعات، بازنگری و تجزیه و تحلیل آن‌ها، به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS و روش‌های آماری توصیفی نظیر میانگین، روش‌های T تک‌نمونه‌ای و کای اسکوئر استفاده شده است. برای محاسبه پایایی سوالات پرسش‌نامه از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد که میزان پایایی آن برابر با ۰/۹۲ است که سطح قابل قبولی برای تحقیقات علوم انسانی است. جامعه آماری مطالعه‌شده در فرایند پرسشگری شامل شهروندان شهر بانه است. روش

نمونه‌گیری به صورت تصادفی ساده است و حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران برآورد شد. با توجه به جمعیت شهر بانه (۸۵۱۹۰ نفر) با استفاده از روش کوکران ۳۸۴ پرسش‌نامه نیاز بود که تهیه و توسط شهروندان تکمیل شد.

جدول ۲. اطلاعات مربوط به روش تحقیق

موضوع تحقیق	هدف	شاخص‌ها	متغیر مستقل	متغیر وابسته	روش تحقیق
تأثیرات گردشگری شهری در توسعه شهر با ادراک ساکنان	۱. کاربردی	تأثیرات مثبت و منفی اقتصادی گردشگری از نظر ساکنان	تأثیرات اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی گردشگری شهری	توسعه شهر از نظر ادراک ساکنان	توصیفی - تحلیلی
	۲. تأثیرات مثبت و منفی گردشگری از نظر ساکنان	تأثیرات مثبت و منفی گردشگری از نظر ساکنان	زیست‌محیطی گردشگری شهری		
	۳. تأثیرات مثبت و منفی اجتماعی، فرهنگی گردشگری از نظر ساکنان	تأثیرات مثبت و منفی اجتماعی، فرهنگی گردشگری از نظر ساکنان			

محدوده مورد مطالعه شهرستان بانه در فاصله ۳۵ درجه و ۵۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۵ درجه و ۵۳ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ قرار دارد. ارتفاع شهرستان از سطح دریا ۱۵۵۰ متر است. شهرستان بانه از طرف شمال به خط‌الرأس ارتفاعات بین شهرستان بانه، سقز (بوکان در آذربایجان غربی) از طرف شمال غرب به سردشت در آذربایجان غربی، از شرق به دهستان سرشیو میرده سقز، از جنوب به خط‌الرأس ارتفاعات بین بانه و دره شلیر در کردستان عراق و از غرب به دهستان سیوه یل و آلان در کردستان عراق محدود می‌شود (نجفی ۱۳۶۹: ۵۷۴). شهر بانه در فاصله ۲۷۰ کیلومتری شمال غربی سنندج و در ابتدای راه آسفالت بانه- سقز قرار گرفته است. رودخانه بانه از مرکز شهر می‌گذرد. این شهر در منطقه‌ای پایکوهی- دشتی واقع شده است و با کوه‌های آربابا در ۳ کیلومتری جنوب شهر به ارتفاع ۲۲۲۰ متر از سطح دریا، بابس در ۳ کیلومتری شرق بانه به ارتفاع ۲۳۸۱ متر از سطح دریا و قلارش در ۷ کیلومتری شمال شهر به ارتفاع ۲۳۵۰ متر احاطه شده است (سازمان جغرافیایی، نیروهای مسلح ۱۳۷۳: ۱۵). جمعیت شهر بانه در سال ۱۳۹۰، براساس آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۸۵ هزار و ۱۹۰ نفر بوده است.

شکل ۵. موقعیت جغرافیایی شهر بانه

سابقه و ویژگی‌های گردشگری در شهر بانه

گردشگری تجاری در شهر بانه را می‌توان به‌منزله پدیده‌ای جدید قلمداد کرد که تحت‌تأثیر موقعیت جغرافیایی شهر بانه و قرارگرفتن در نوار مرزی واقع شده است. به عبارتی، کالای وارداتی از مرز در رونق مبادلات تجاری در داخل شهر مؤثر

بوده است. این کالاها بیشتر از طریق مبادلات غیررسمی مرزی وارد شهر می‌شوند و در بازارچه‌ها و بازارهای داخلی شهر به فروش می‌رسند. بنابراین، اقتصاد بانه به نوعی اقتصاد تجارتی است و از پیامدهای اقتصاد تجارتی مرزی مبادلاتی به شمار می‌آید. از دلایل رونق تجارت غیررسمی و قاچاق باید نرخ بیکاری بالا و کمبود امکانات و زیرساخت‌های اساسی به منظور تولید و افزایش اشتغال، درآمد پایین مردم و نابرابری اجتماعی و فقر عمومی در مناطق مرزی، کیفیت نامطلوب کالاهای تولید داخلی در مقایسه با کالاهای قاچاق وارداتی و حاکمیت فرهنگ مصرف را برشمرد (حاجی‌نژاد و همکاران ۱۳۸۵: ۹).

رشد گردشگری در شهر بانه و تأثیرگذاری آن بر بافت و کالبد شهر از سال ۱۳۷۵ به بعد شدت یافته است. در واقع، تا این سال مبادلات تجاری و مرزی رونق چندانی نداشته است. از دلایل این امر می‌توان شرایط جنگی حاکم بر منطقه را ذکر کرد که مانع از انجام دادن فعالیت‌های مرزی و مسافرت مردم به این شهر می‌شد. اما پس از اتمام جنگ و با شروع مجدد فعالیت‌های مرزی و واردات حجم زیاد کالا به شیوه قاچاق، بر میزان مبادلات تجاری در شهر نیز افزوده شده است. هم‌زمان با برقراری امنیت پس از جنگ و رونق مبادلات مرزی، بر تعداد مسافرانی که به شهر بانه مسافرت می‌کنند افزوده شده است. بنابراین، به دلیل رونق بازار و افزایش خریداران، بر تعداد مجتمع‌های تجاری نیز افزوده می‌شود.

مسافران واردشده به شهر

براساس آمار اداره میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری شهرستان بانه طی ۲۰ روز اول سال ۱۳۸۳، ۲۵ هزار نفر به شهر بانه مسافرت کرده‌اند. در سال ۱۳۸۴، طی همین دوره، تعداد مسافران به ۱۰۱ هزار نفر رسیده است. در ۲۰ روز اول سال ۱۳۸۵ نیز، تعداد مسافران ورودی شهر بانه به ۲۶۴ هزار نفر رسیده و در کل سال ۱۳۸۵ حدود ۱ میلیون نفر بازدیدکننده داشته است. همچنین، در ۲۰ روز اول سال ۱۳۸۶ نیز تعداد مسافران ورودی شهر بانه به ۵۳۸ هزار نفر رسیده و تا آخر پاییز نیز تعداد مسافران به ۱/۲ میلیون نفر رسیده است. همچنین، در ۲۰ روز اول سال ۱۳۹۰ نیز، تعداد مسافران ورودی شهر بانه به ۶۲۸ هزار نفر رسیده است. تعداد مسافران طی ۲۰ روز اول سال ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۰ در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳. تعداد مسافران واردشده به شهر در ۲۰ روز اول سال

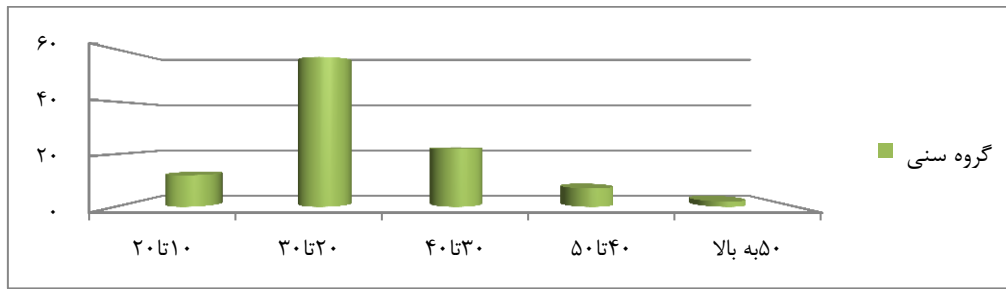
سال	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۹۰
مسافران واردشده در ۲۰ روز اول سال (نفر)	۲۵۰۰۰	۲۶۴۰۰۰	۵۶۸۰۰۰	۶۲۹۰۰۰

منبع: سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری بانه

همچنین مجتمع‌های تجاری در شهر از یک مجتمع در سال ۱۳۷۵ به ۲۳ مجتمع در سال ۱۳۸۶ افزایش یافته است. متوسط مدت اقامت گردشگران، یک تا ۳ روز و میزان هزینه‌های صرف‌شده از سوی مسافران اکثراً بین ۲۰۰ تا ۳۰۰ هزار تومان بوده است. همچنین، مهم‌ترین انگیزه مسافران از سفر به بانه، خرید بوده و مهم‌ترین بازارهای گردشگری فرست به شهر بانه، شهرهای خارج استانی در استان‌های آذربایجان شرقی و غربی، کرمانشاه، همدان، زنجان، تهران و قزوین بوده‌اند (احمدی ۱۳۸۷).

بحث و یافته‌ها

یافته‌های توصیفی: از ۳۸۴ شهروندی که مورد پرسش قرار گرفته‌اند، از لحاظ جنس ۵۳ درصد پاسخ‌دهندگان مرد و ۴۷ درصد زن بودند. از نظر سنی، ۱۲ درصد در گروه سنی ۱۰-۲۰ سال، ۵۷ درصد در گروه سنی ۲۰-۳۰ سال، ۲۲ درصد در گروه سنی ۳۰-۴۰ سال، ۷ درصد در گروه سنی ۴۰-۵۰ سال و ۲ درصد در گروه سنی بزرگ‌تر از ۵۰ سال قرار داشتند.

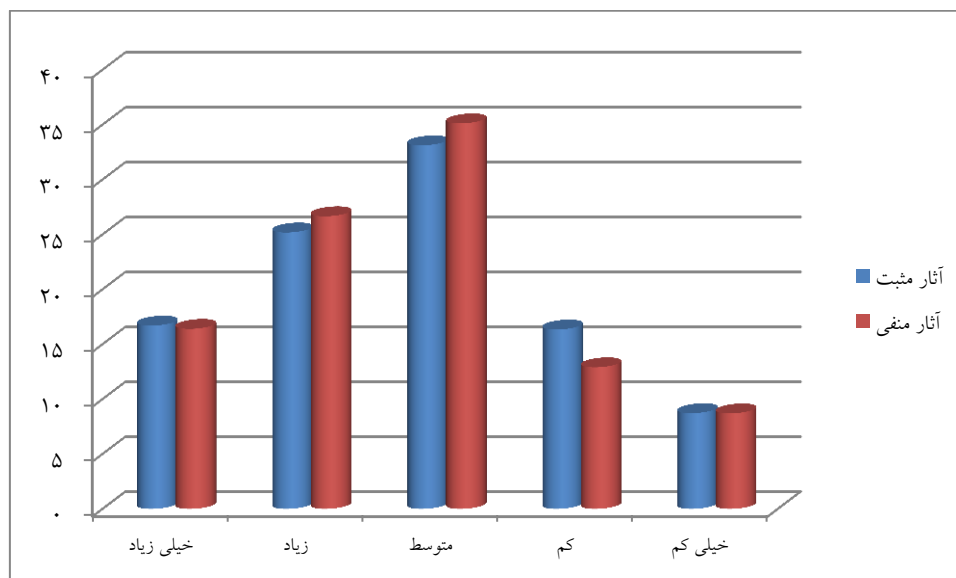
شکل ۶. نمودار وضعیت سنی پاسخ‌دهندگان بر حسب درصد

جدول ۴. توزیع فراوانی آثار اقتصادی گردشگری شهری از نظر شهروندان

آثار اقتصادی		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	جمع
افزایش ساخت مجتمع‌های تجاری	فراوانی	۱۴۵	۱۱۰	۷۱	۳۶	۲۲	۳۸۴
	درصد	۳۷/۸	۲۸/۶	۱۸/۵	۹/۴	۵/۷	۱۰۰
ایجاد اشتغال برای ساکنان	فراوانی	۱۵۳	۱۰۳	۶۵	۴۳	۲۰	۳۸۴
	درصد	۳۹/۸	۲۶/۸	۱۶/۹	۱۱/۲	۵/۲	۱۰۰
افزایش درآمد ساکنان شهر	فراوانی	۱۳۱	۸۹	۷۲	۶۱	۳۱	۳۸۴
	درصد	۳۴/۱	۲۳/۲	۱۸/۷	۱۵/۹	۸/۰۷	۱۰۰
افزایش قیمت کالاها و خدمات	فراوانی	۴۳	۵۳	۱۱۱	۸۱	۹۶	۳۸۴
	درصد	۱۱/۲	۱۳/۸	۲۸/۹	۲۱/۰۹	۲۵	۱۰۰
افزایش میزان اجاره‌بها	فراوانی	۹۸	۸۸	۱۴۲	۳۸	۱۸	۳۸۴
	درصد	۲۵/۵	۲۲/۹	۳۷	۹/۹	۴/۷	۱۰۰
افزایش سوداگری زمین	فراوانی	۱۶۷	۷۸	۷۳	۴۵	۲۱	۳۸۴
	درصد	۴۳/۵	۲۰/۳	۱۹/۰۱	۱۱/۷	۵/۵	۱۰۰
فصلی شدن درآمد خانوارهای شهر	فراوانی	۳۱	۵۱	۶۷	۱۵۲	۸۳	۳۸۴
	درصد	۸/۰۷	۱۳/۳	۱۷/۴	۳۹/۶	۲۱/۶	۱۰۰
افزایش قیمت زمین و مسکن	فراوانی	۹۰	۱۳۰	۸۱	۵۳	۳۰	۳۸۴
	درصد	۲۳/۴	۳۳/۸	۲۱/۰۹	۱۳/۸	۷/۸	۱۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۳۹۳

با بررسی توزیع فراوانی آثار اقتصادی گردشگری شهری از نظر شهروندان مشخص می‌شود که از کل پاسخ‌گویان در بخش آثار مثبت گردشگری شهری، حدود ۳۷/۲۳ درصد گزینه خیلی زیاد، ۲۶/۲ درصد گزینه زیاد، ۱۸/۰۳ درصد گزینه متوسط، ۱۲/۱۷ درصد گزینه کم، ۶/۱۷ درصد گزینه خیلی کم را انتخاب کرده‌اند. با بررسی پاسخ‌های شهروندان این مطلب برداشت می‌شود که از نظر شهروندان گردشگری شهری آثار مثبت اقتصادی داشته است؛ به طوری که بیش از ۶۰ درصد پاسخ‌گویان گزینه خیلی زیاد و زیاد را انتخاب کرده‌اند. در بخش آثار منفی گردشگری شهری، از کل پاسخ‌گویان حدود ۲۲/۴۶ درصد گزینه خیلی زیاد، ۲۰/۸۲ درصد گزینه زیاد، ۲۴/۸ درصد گزینه متوسط، ۱۹/۲ درصد گزینه کم، ۱۲/۹ درصد گزینه خیلی کم را انتخاب کرده‌اند. با بررسی پاسخ‌های شهروندان این مطلب برداشت می‌شود که اکثر شهروندان آثار منفی گردشگری را در سطح متوسط دانسته‌اند.

شکل ۷. نمودار آثار اقتصادی گردشگری از نظر شهروندان

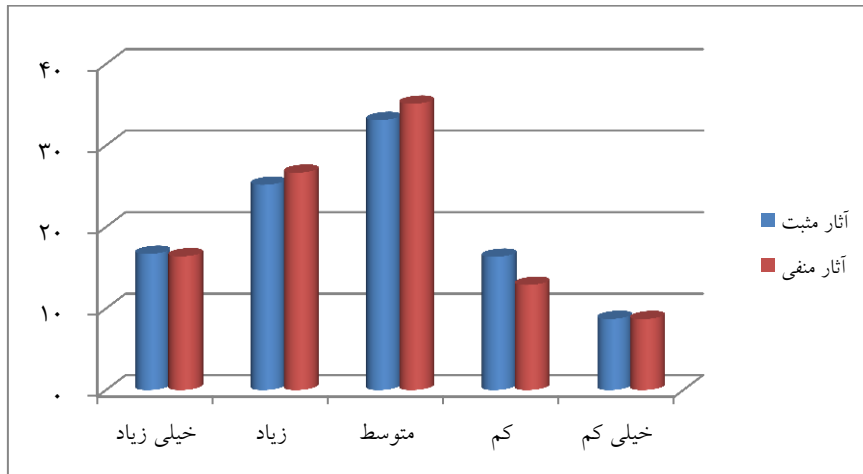
جدول ۵. توزیع فراوانی آثار اجتماعی و فرهنگی گردشگری شهری از نظر شهروندان

آثار اجتماعی و فرهنگی گردشگری		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	جمع
فرآوانی	احیای سنت‌های محلی در بین ساکنان شهر	۶۵	۵۳	۱۲۱	۱۲۶	۱۹	۳۸۴
		درصد	۱۶/۹	۱۳/۸	۳۱/۵	۳۲/۸	۴/۹
فرآوانی	بالا رفتن سطح آگاهی‌های فرهنگی ساکنان	۱۰۳	۹۸	۷۶	۳۴	۷۳	۳۸۴
		درصد	۲۶/۸	۲۵/۵	۱۹/۷	۸/۸	۱۹/۱
فرآوانی	افزایش شهرت شهر	۱۵۳	۹۹	۶۴	۴۰	۲۸	۳۸۴
		درصد	۳۹/۸	۲۵/۸	۱۶/۷	۱۰/۴	۷/۳
فرآوانی	کاهش مهاجرت از شهر به نقاط دیگر	۶۲	۱۰۶	۱۱۴	۷۵	۲۷	۳۸۴
		درصد	۱۶/۱	۲۷/۶	۲۹/۷	۱۹/۵	۷/۰۳
فرآوانی	افزایش استاندارد زندگی در شهر	۹۹	۱۱۳	۸۸	۴۳	۴۱	۳۸۴
		درصد	۲۵/۸	۲۹/۴	۲۲/۹	۱۱/۲	۱۰/۷
فرآوانی	بهبود امکانات بهداشتی-درمانی	۷۱	۱۰۸	۱۳۳	۴۹	۲۳	۳۸۴
		درصد	۱۹/۵	۲۸/۱	۳۴/۶	۱۲/۷	۵/۹
فرآوانی	ایجاد دوگانگی بین ساکنان و گردشگران	۲۴	۴۲	۴۸	۱۷۱	۹۹	۳۸۴
		درصد	۶/۲	۱۰/۹	۱۲/۵	۴۴/۵	۲۵/۷
فرآوانی	تغییر نوع لباس و پوشش در بین ساکنان	۵۵	۶۱	۷۰	۹۰	۱۰۸	۳۸۴
		درصد	۱۴/۳	۱۵/۸	۱۲/۲	۲۳/۴	۲۸/۱
فرآوانی	گسترش ناهنجاری‌ها بین ساکنان	۹۶	۱۲۷	۸۱	۴۳	۳۷	۳۸۴
		درصد	۲۵	۳۳/۰۷	۲۱/۰۹	۱۱/۲	۹/۶
فرآوانی	کاهش انسجام و هم‌پیوندی خانواده‌ها	۷	۴۸	۶۳	۱۱۱	۱۵۵	۳۸۴
		درصد	۱/۸	۱۲/۵	۱۶/۴	۲۸/۹	۴۰/۴
فرآوانی	افزایش ازدحام و شلوغی در شهر	۱۲۱	۱۵۰	۵۴	۴۵	۱۴	۳۸۴
		درصد	۳۱/۸	۳۹/۰۶	۱۴/۰۶	۱۱/۷	۳/۶

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۳۹۳

با بررسی توزیع فراوانی آثار اجتماعی و فرهنگی گردشگری شهری از نظر شهروندان مشخص می‌شود که از کل پاسخ‌گویان در بخش آثار مثبت گردشگری شهری، حدود ۲۴/۱۵ درصد گزینه خیلی زیاد، ۲۵/۰۳ درصد گزینه زیاد، ۲۵/۸۵ درصد گزینه متوسط، ۱۵/۹ درصد گزینه کم و ۸ درصد گزینه خیلی کم را انتخاب کرده‌اند. با بررسی پاسخ‌های

شهروندان این مطلب برداشت می‌شود که از نظر شهروندان، گردشگری شهری آثار مثبت اجتماعی و فرهنگی داشته است؛ به طوری که بیش از ۵۰ درصد پاسخ‌گویان گزینه خیلی زیاد و زیاد را انتخاب کرده‌اند. در بخش آثار منفی گردشگری شهری از کل پاسخ‌گویان حدود ۱۵/۸۲ درصد گزینه خیلی زیاد، ۲۲/۳۰ درصد گزینه زیاد، ۱۵/۲۵ درصد گزینه متوسط، ۲۳/۹۴ درصد گزینه کم و ۲۱/۴۸ درصد گزینه خیلی کم را انتخاب کرده‌اند. با بررسی پاسخ‌های شهروندان این مطلب برداشت می‌شود که حدود ۳۸ درصد اکثر شهروندان آثار منفی گردشگری را در سطح زیاد و خیلی زیاد و حدود ۴۵ درصد این آثار را در سطح کم و خیلی کم دانسته‌اند.

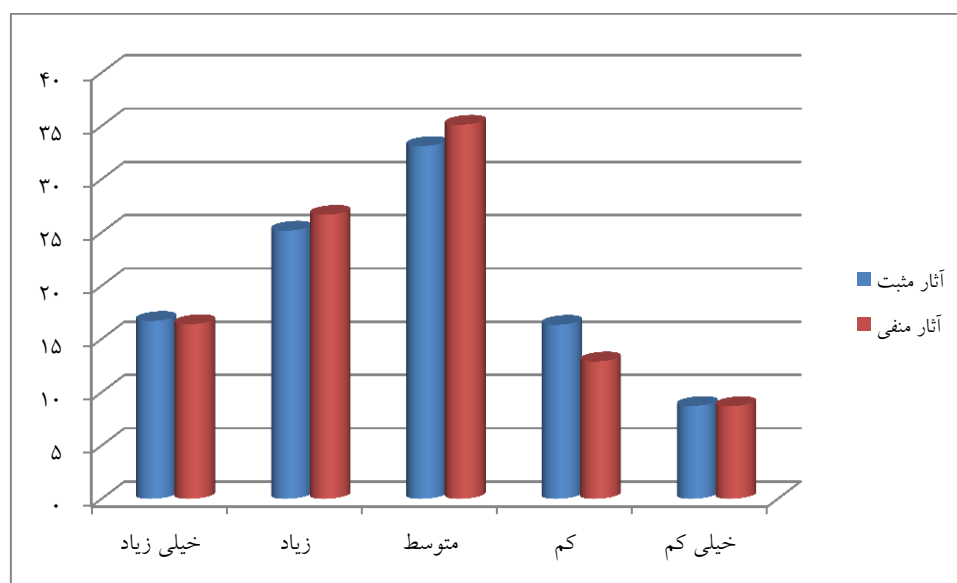

شکل ۸. آثار اجتماعی و فرهنگی گردشگری از نظر شهروندان

جدول ۶. توزیع فراوانی آثار زیست‌محیطی گردشگری شهری از نظر شهروندان

آثار زیست‌محیطی گردشگری	فراوانی	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	جمع
افزایش ساخت‌وساز، مقاوم‌شدن خانه‌ها	۲۳/۹	۳۱/۲	۲۵	۹۶	۴۶	۳۰	۳۸۴
بهبود وضعیت خیابان‌ها، معابر و فضای سبز	۵/۷	۱۸/۲	۲۸/۴	۱۰۹	۱۲۴	۵۹	۳۸۴
بهبود بافت و الگوی معماری شهر	۱۸/۵	۲۳/۴	۳۸/۳	۱۴۷	۵۰	۳۰	۳۸۴
تغییر الگوی مسکن در شهر	۱۶/۷	۲۵/۸	۳۹/۸	۱۵۳	۴۳	۲۵	۳۸۴
تغییر کاربری اراضی شهر و زمین‌های اطراف	۱۹/۰۱	۲۷/۳	۳۴/۱	۱۳۱	۵۱	۲۴	۳۸۴
ایجاد آلودگی زیست‌محیطی	۱۱/۷	۲۶/۶	۴۱/۷	۱۶۰	۴۴	۳۳	۳۸۴
ایجاد ترافیک در خیابان‌های شهر به دلیل حضور گردشگران	۱۸/۲	۲۳/۴	۳۳/۳	۱۲۸	۵۱	۴۵	۳۸۴
ایجاد آلودگی صوتی در شهر	۱۹/۵	۲۲/۹	۲۹/۴	۱۱۳	۶۳	۴۵	۳۸۴
گسترش کالبدی فضایی شهر	۱۶/۱	۳۱/۵	۳۷/۷	۱۴۵	۳۶	۲۰	۳۸۴
فشار بیشتر بر امکانات خدماتی و زیرساخت‌های شهر	۱۶/۷	۲۸/۹	۳۳/۵	۱۲۹	۵۶	۲۴	۳۸۴

با بررسی توزیع فراوانی آثار زیست‌محیطی گردشگری شهری از نظر شهروندان مشخص می‌شود که از کل پاسخ‌گویان در بخش آثار مثبت گردشگری شهری، حدود ۱۶/۷ درصد گزینه خیلی زیاد، ۲۵/۱۸ درصد گزینه زیاد، ۳۳/۱۲ درصد گزینه متوسط، ۱۶/۳۴ درصد گزینه کم و ۸/۷۲ درصد گزینه خیلی کم را انتخاب کرده‌اند. با بررسی پاسخ‌های شهروندان این مطلب برداشت می‌شود که اکثر شهروندان گزینه متوسط را انتخاب کرده‌اند. در بخش آثار منفی گردشگری شهری، از کل پاسخ‌گویان حدود ۱۶/۴ درصد گزینه خیلی زیاد، ۲۶/۶۶ درصد گزینه زیاد، ۳۵/۱۲ درصد گزینه متوسط، ۱۲/۹ درصد گزینه کم و ۸/۷ درصد گزینه خیلی کم را انتخاب کرده‌اند. با بررسی پاسخ‌های شهروندان این مطلب برداشت می‌شود که اکثر شهروندان آثار منفی گردشگری را در سطح متوسط به بالا دانسته‌اند.

شکل ۹. نمودار آثار زیست‌محیطی گردشگری از نظر شهروندان

یافته‌های استنباطی

جدول ۷. نتایج آزمون T تک‌نمونه‌ای برای متغیرهای آثار اقتصادی گردشگری

متغیرها	تعداد نمونه	مقدار T	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	انحراف معیار
اقتصادی	۳۸۴	۱۳/۷۵	۳۸۳	۰/۰۰۳	۰/۶۱۰۷

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۳۹۳

با توجه به نتایج به دست آمده در جدول (۷) می‌توان گفت که با نمره تی ۱۳/۷۵ و سطح معنی‌داری ۰/۰۰۳ از نظر ساکنان شهر بانه اثرات اقتصادی گردشگری بر توسعه شهری معنی‌دار می‌باشد. در ادامه با استفاده از آزمون فریدمن به رتبه‌بندی متغیرها اقتصادی پرداخته شده است؛ نتایج این آزمون در جدول شماره ۸ آمده است.

همانطور که از نتایج جدول شماره ۸ مشاهده می‌شود می‌توان گفت که با آماره آزمون ۳۷۸/۱۲۹ و سطح معنی‌داری (sig ۰/۰۰۰) در اولویت‌بندی آثار اقتصادی گردشگری در شهر بانه تفاوت وجود دارد. همچنین ستون میانگین رنک جدول ۸ نشان می‌دهد که متغیر ایجاد اشتغال و افزایش درآمد به ترتیب با میانگین رنک ۴/۵۱۶ و ۴/۱۹۸ در اولویت اول و دوم و متغیرهای فصلی شدن درآمد خانوارهای و افزایش قیمت کالاها و خدمات به ترتیب با میانگین رنک ۲/۶۹۷ و ۲/۶۱۴ در جایگاه آخر و در واقع کمترین نقش را در اقتصاد گردشگری شهر بانه دارند.

جدول ۸. میانگین رتبه‌ها و اولویت‌بندی متغیرهای اقتصادی گردشگری

اولویت	میانگین رتبه‌ها	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	آماره آزمون	متغیرهای اقتصادی گردشگری
۱	۴/۵۱۶				باعث ایجاد اشتغال برای ساکنان شهر شده است.
۲	۴/۱۹۸				در افزایش درآمد ساکنان شهر مؤثر بوده است.
۳	۴/۱۴۹				سبب افزایش قیمت زمین و مسکن شده است.
۴	۴/۰۲۵	۰/۰۰۰	۷	۳۷۸/۱۲۹	سبب افزایش ساخت مجتمع‌های تجاری شده است.
۵	۳/۷۸۵				سبب افزایش میزان اجاره‌بها شده است.
۶	۳/۶۸۸				در شهر سبب سوداگری زمین شده است.
۸	۲/۶۹۷				سبب فصلی شدن درآمد خانوارهای شهر شده است.
۹	۲/۶۱۴				سبب افزایش قیمت کالاها و خدمات شده است.

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۳۹۳

جدول ۹. نتایج آزمون T تک‌نمونه‌ای برای متغیرهای آثار اجتماعی و فرهنگی گردشگری

متغیرها	تعداد نمونه	مقدار T	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	انحراف معیار
اجتماعی و فرهنگی	۳۸۴	۶/۶۴۱	۳۸۳	۰/۰۰۰	۰/۷۸۹

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳.

با توجه به نتایج به دست آمده در جدول (۹) می‌توان گفت که با نمره تی ۶/۶۴۱ و سطح معنی‌داری ۰/۰۰۳ از نظر ساکنان اثرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری بر توسعه شهری معنی‌دار می‌باشد. در ادامه با استفاده از آزمون فریدمن به اولویت‌بندی متغیرهای اجتماعی و فرهنگی پرداخته شده است؛ نتایج این آزمون در جدول شماره ۱۰ آمده است.

جدول ۱۰. میانگین رتبه‌ها و اولویت‌بندی متغیرهای اجتماعی و فرهنگی گردشگری

اولویت	میانگین رتبه‌ها	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	آماره آزمون	متغیرهای اجتماعی و فرهنگی
۱	۴/۲۵۴				افزایش ازدحام و شلوغی در شهر
۲	۴/۱۳۲				گسترش ناهنجاری‌ها بین ساکنان
۳	۴/۱۵۴				شهرت بیشتر شهر
۴	۴/۰۸۸				افزایش استاندارد زندگی در شهر
۵	۴				افزایش سطح آگاهی‌های فرهنگی ساکنان
۶	۳/۹۱۷	۰/۰۰۲	۱۰	۲۸۸/۳۵۴	بهبود امکانات بهداشتی-درمانی
۷	۳/۴۶۵				کاهش مهاجرت از شهر به نقاط دیگر
۸	۲/۹۹۶				ایجاد دوگانگی بین ساکنان و گردشگران
۹	۲/۶۵۴				احیای سنت‌های محلی بین ساکنان شهر
۱۰	۱/۷۸۱				تغییر نوع لباس و پوشش ساکنان
۱۱	۱/۷۴۵				کاهش انسجام و هم‌پیوندی خانواده‌ها

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۳۹۳

همانطور که از نتایج جدول شماره ۱۰ مشاهده می‌شود با آماره آزمون ۲۸۸/۳۵۴ و سطح معنی‌داری (sig ۰/۰۰۲) در اولویت‌بندی آثار اجتماعی و فرهنگی گردشگری در شهر بانه تفاوت وجود دارد. همچنین ستون میانگین رتبه‌ها جدول ۱۰ نشان می‌دهد که متغیر افزایش ازدحام و شلوغی و گسترش ناهنجاری‌ها بین ساکنان به ترتیب با میانگین رتبه ۴/۲۵۴ و ۴/۱۳۲ در اولویت اول و دوم و متغیرهای تغییر نوع لباس و پوشش ساکنان و کاهش انسجام و هم‌پیوندی خانواده‌ها به ترتیب با میانگین رتبه ۱/۷۸۱ و ۱/۷۴۵ در جایگاه آخر و در واقع کمترین نقش را در اجتماعی و فرهنگی گردشگری شهر بانه دارند.

جدول ۱۱. نتایج آزمون T تک‌نمونه‌ای برای متغیرهای آثار زیست‌محیطی گردشگری

متغیرها	تعداد نمونه	مقدار T	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	انحراف معیار
زیست‌محیطی	۳۸۴	۷/۸۹۹	۳۸۳	۰/۰۰۰	۰/۷۸۹

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۳۹۳

با توجه به نتایج به دست آمده در جدول (۱۱) می‌توان گفت که با نمره تی ۷/۸۹۹ و سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ از نظر ساکنان اثرات زیست‌محیطی گردشگری بر توسعه شهری معنی‌دار می‌باشد. در ادامه با استفاده از آزمون فریدمن به اولویت‌بندی متغیرهای زیست‌محیطی پرداخته شده است؛ نتایج این آزمون در جدول شماره ۱۰ آمده است.

جدول ۱۲. میانگین رتبه‌ها و اولویت‌بندی متغیرهای زیست‌محیطی گردشگری

اولویت	میانگین رتبه‌ها	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	آماره آزمون	متغیرهای زیست‌محیطی
۱	۴/۲۵۴				گسترش کالبدی فضایی شهر
۲	۳/۹۹۹				افزایش ساخت‌وساز و مقاوم شدن خانه‌ها
۳	۳/۸۵۴				افزایش فشار بر امکانات خدماتی و زیرساخت‌های شهر
۴	۳/۸۱۲				ایجاد ترافیک در خیابان‌های شهر به علت حضور گردشگران
۵	۳/۷۵۴	۰/۰۰۰	۹	۲۶۳/۳۵۴	افزایش آلودگی زیست‌محیطی در شهر
۶	۳/۷۲۳				بهبود بافت و الگوی معماری شهر
۷	۳/۵۵۶				تغییر کاربری اراضی شهر و زمین‌های اطراف
۸	۳/۴۱۵				ایجاد آلودگی صوتی
۹	۳/۳۳۴				تغییر الگوی مسکن در شهر
۱۰	۲/۶۶۷				بهبود وضعیت خیابان‌ها، معابر و فضای سبز

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۳۹۳

همانطور که از نتایج جدول شماره ۱۲ مشاهده می‌شود با آماره آزمون ۲۶۳/۳۵۴ و سطح معنی‌داری (sig ۰/۰۰۰) در اولویت‌بندی آثار زیست‌محیطی گردشگری در شهر بانه تفاوت وجود دارد. همچنین ستون میانگین رتبه جدول ۱۲ نشان می‌دهد که متغیر گسترش کالبدی فضایی شهر و افزایش ساخت و سازها و مقاوم شدن خانه‌ها به ترتیب با میانگین رتبه ۴/۲۵۴ و ۳/۹۹۹ در اولویت اول و دوم و متغیرهای تغییر الگوی مسکن در شهر و بهبود وضعیت خیابان‌ها، معابر و فضای سبز به ترتیب با میانگین رتبه ۳/۳۳۴ و ۲/۶۶۷ در جایگاه آخر و در واقع کمترین نقش را در آثار زیست‌محیطی گردشگری شهر بانه دارند. در کل می‌توان گفت برای که گردشگری برای شهر بانه آثار منفی همچون آلودگی زیست‌محیطی، ایجاد ترافیک به‌ویژه در روزهای تعطیل، آلودگی صوتی، تغییر الگوی مسکن و کاربری اراضی شهری به‌ویژه در نزدیکی بازارچه، گسترش شهر، عدم بهبود خیابان‌ها به‌رغم افزایش هرساله گردشگران داشته است. تنها اثر مثبت گردشگری در این زمینه تأثیر آن بر افزایش ساخت‌وساز، مقاوم‌شدن خانه‌ها و استفاده از مصالح استاندارد و بهبود بافت و الگوی معماری مسکن بوده است.

نتیجه‌گیری

در بررسی‌های انجام‌شده مشخص شد که تصویر عمومی وضعیت شهر در زمینه تأثیرات گردشگری به‌تنهایی نمی‌تواند ملاک ارزشیابی تأثیرات گردشگری در توسعه پایدار شهر باشد. تجربیات گوناگون نشان داده که گردشگری، فرهنگ جامعه میزبان و گردشگر را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در نهایت بررسی‌های صورت‌گرفته در سطح شهر مطالعه‌شده، که از طریق مطالعات میدانی و ارائه پرسش‌نامه در بین شهروندان و مسئولان مرتبط با امر گردشگری شهری در شهر بانه

انتخاب شده بودند، نشان می‌دهد که این شهر قابلیت‌های گردشگری بالایی دارد و گردشگران زیادی، به‌ویژه در نیمه اول سال، از آن دیدن می‌کنند. گردشگری در شهر مورد نظر در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی- کالبدی تأثیراتی را موجب شده است که برخی جنبه مثبت و برخی جنبه منفی داشته‌اند. نتایج در زمینه آثار گردشگری بر ساکنان بیانگر آن است که در زمینه ایجاد اشتغال و درآمدزایی برای ساکنان آثار مثبتی داشته، ضمن اینکه همین مسئله موجب افزایش اجاره‌بها و قیمت زمین و مسکن شده است. از تأثیرات مثبت اجتماعی آن نیز می‌توان به افزایش کیفیت زندگی ساکنان شهر، شهرت بالای شهر در میان مردم و گردشگران منطقه، بهبود الگوی معماری و... اشاره کرد. از تأثیرات منفی آن نیز می‌توان به موارد چون گسترش ناهنجاری‌ها، ازدحام و شلوغی شهر اشاره کرد. در زمینه تأثیرات زیست‌محیطی و کالبدی تأثیرات مثبت آن چنانی نداشته و تأثیرات منفی آن بسیار بیشتر است. افزایش اشتغال، به‌ویژه در بخش غیررسمی، در این شهر بسیار درخور توجه است و هر روز نیز به تعداد آن‌ها افزوده می‌شود. با توجه به اینکه ساکنان این شهر از نظر فرهنگی- اجتماعی تفاوت‌های بارزی با سایر نقاط کشور دارند، بیشتر گردشگران از برخورد مردم با آن‌ها رضایت داشته‌اند. متقابلاً گردشگری باعث تغییر نوع لباس و پوشش، عدم تعارض ساکنان با گردشگران نشده است. تأثیرات زیست‌محیطی آن شامل ایجاد ترافیک و شلوغی در شهر و آلودگی صوتی است. این در حالی است که اگر تصویر عمومی شهر از نظرسنجی انجام‌شده در کل شهر طلب شود، نتیجه حاصله با واقعیت شهر فاصله معناداری دارد. به عبارت دیگر، ادراک ساکنان شهر میزبان از تأثیرات گردشگری، نقش مهمی در سنجش پایداری توسعه شهر دارد و همچنین براساس تصویر عمومی اقتصادی، اجتماعی، محیطی شهر، نمی‌توان ادراک ساکنان بخش‌های مختلف شهر را پیش‌بینی کرد.

درنهایت، در راستای توسعه گردشگری شهری و افزایش پیامدهای مثبت و منفی حاصل از ورود گردشگر به شهر بانه، راهبردهای اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی زیر پیشنهاد می‌شود:

۱. زمینه‌سازی و تشویق مردم به مشارکت در جهت توسعه زیرساخت‌ها، تجهیزات و تسهیلات مختلف توریستی و کسب درآمد از این طریق؛
۲. آموزش و اطلاع‌رسانی به مردم در نحوه برخورد با گردشگر و گردشگری شهری به‌منظور جلوگیری از تعارض بین گردشگران و مردم (باید به گردشگران در زمینه فرهنگ و آداب و رسوم، مکان‌های خاص و سایر موارد آموزش داده شود)؛
۳. برقراری نظم و انضباط عمومی در مراکز تفریحی و گردشگری شهر به‌ویژه در روزهای تعطیل که گردشگران بیشتری وارد آن می‌شوند؛
۴. بهسازی مبلمان شهری به‌ویژه در مبادی ورودی شهرها و تقویت و توسعه کمپ گردشگری شهر؛
۵. جلوگیری از ساخت‌وسازهای غیرمجاز و دست‌اندازی به زمین‌های کشاورزی؛
۶. توسعه و بهبود امکانات رفاهی به‌ویژه در زمینه امکانات اقامتی شامل هتل، مهمان‌خانه و... .

منابع

۱. بیاتی خطیبی، مریم؛ شهابی، هیمن؛ قادری‌زاده، هانا (۱۳۸۹). «ژئوتوریسم، رویکردی نو در بهره‌گیری از جاذبه‌های ژئومورفولوژیکی (مطالعه موردی غار کرفتو در استان کردستان)». مجله علمی- پژوهشی فضای جغرافیایی، س ۱۰، ش ۲۹، ص ۲۷-۵۰.
۲. تقدیسی زنجانی، دانشور؛ سیمین، عنبران، فاطمه (۱۳۸۶). «گردشگری روستایی، تصویر حقیقی و مجازی و یا الگو در برنامه‌ریزی روستایی»، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ش ۸، ص ۷۹-۱۹۲.

۳. تقوایی، مسعود؛ اکبری، محمود (۱۳۸۸). *مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری شهری*، اصفهان: انتشارات پیام علوی.
۴. حاجی‌نژاد، علی؛ پورطاهری، مهدی؛ احمدی، علی (۱۳۸۸). تأثیرات گردشگری تجاری بر توسعه کالبدی- فضایی.
۵. دیناری، احمد (۱۳۸۴). *گردشگری شهری در جهان و ایران*، مشهد: انتشارات دانشگاه فردوسی.
۶. سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری بانه.
۷. صرافی، مظفر (۱۳۸۵). «توسعه پایدار و مسئولیت برنامه‌ریزان شهری»، *مجله معماری و شهرسازی*، ش ۳۵.
۸. ضرغام بروجنی، حمید (۱۳۸۹). *برنامه‌ریزی توسعه جهانگردی، رویکردی هم‌پیوند و پایدار*، تهران: مهکامه.
۹. عاشوری، سمیه (۱۳۹۱). «تجزیه و تحلیل پیامدهای زیست‌محیطی توسعه گردشگری در شهرستان باستانی ماسال»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی رشت، استاد راهنما، دکتر عیسی‌پور رمضان.
۱۰. فخراحمد، سیدمهدی؛ پورجعفر، محمدرضا؛ تقوایی، علی‌اکبر (۱۳۸۷). «برنامه‌ریزی توسعه درون شهری فروش‌ها و ضرورت‌ها»، *نشریه هویت شهر*، س ۲، ش ۲، ص ۶۸-۵۷.
۱۱. کاظمی، مهدی (۱۳۸۶). *مدیریت گردشگری*، تهران: سمت.
۱۲. لاندبرگ، دانلد؛ کریشنا مورتی؛ ام و استاونکا (۱۳۸۳). *اقتصاد گردشگری*، ترجمه محمدرضا فرزین، تهران: شرکت چاپ و نشر بازرگانی.
۱۳. مثنوی، محمدرضا (۱۳۸۱). «توسعه پایدار و پارادایم‌های جدید توسعه شهری: شهر فشرده و شهر گسترده»، *مجله محیط‌شناسی*، ش ۳۱، ص ۱۰۴-۸۹.
۱۴. مفیدی شمیرانی، سیدمجید؛ افتخاری مقدم، علی (۱۳۸۸). «توسعه پایدار شهری، دیدگاه‌ها و اصول اجرایی آن در کشورهای در حال توسعه»، *فصل‌نامه بین‌المللی ساخت شهر*، س ۶، ش ۱۲، ص ۲۵-۱۵.
۱۵. ملک‌نیا، محبوبه (۱۳۸۹). «نقش محورهای فرهنگی و تاریخی منطقه ۱۲ در توسعه گردشگری شهر تهران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور.
۱۶. «مناطق شهری مطالعه موردی شهر بانه»، *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ش ۷۰، ص ۱۰۹-۹۱.
۱۷. نجفی، یدالله (۱۳۶۹). *جغرافیای کردستان*، تهران: امیرکبیر.
۱۸. نیروهای مسلح سازمان جغرافیایی (۱۹۹۴). *فرهنگ جغرافیایی بانه*، منتشرشده از سوی جغرافیای نیروهای مسلح.
19. Balaguer, J. and Cantavella-Jordá, M., 2002, **Tourism as a Long-runeconomic Growth, Applied Economics**, 34(7): 877-884
20. Butler, R. W., (2001): *Ecotourism-Has it Achieved Maturity or Has the Bubble Burst*, Keynote Adress, Pacific Rim Tourism, Rotorua, Zealand.
21. Colantonio, A., Potter, R. B., 2006, **Urban Tourism and development in the socialist state**. London: ashgate.
22. Dritsakis, N., 2004, **Tourism as a Long-run Economic Growth Factor, An Empirical Factor the Spanish Case, Applied Economics**, 34(7): 877-884
23. Gay Wow, Chuck, 2002, **Tourism in a comprehensive perspective**, translated by Mohammad Ali Parsaeian and Seyed Mohammad Arabi, Tehran, Office of Cultural Research, Second Edition.
24. Gee, C. Y., 1994, **Residents Attitudes Towards Tourism: a longitudinal study: Spey Valley Scotland Tourism Management**, 15(4), 247-258.
25. Hansen, M., 2002, **Environmental Regulations of Transnational Corporations: Needs and Prospects**. In P. Utting (ed.), *People, Power and the Environment*, (pp 32-41). New York: Un Researcher Institute for Social Development.
26. Harsseel, V., 1994, **Tourism an Exploration**. London: Printic.
27. Landbrg, Donald, krishnamurti, et al, 1383, **aqtsad Tourism**, translated by Mohammad Reza Farzin, Tehran: the commercial publishing company.
28. Lea, J., 1998, **Tourism and Development In The Third Word**. London: Routledge.
29. Mc Intryre, George., 1993, **Sustainable Tourism Development :Guide for Local Planners**. Madrid: World Tourism Organization (WTO).

30. Page, S., 1995, **Urban tourism**, London: Routledge.
31. Popescu, R., Razvan, I., and Corbos, A., 2010, **The role of urban tourism in the strategically development of Brasov area**, Theoretical and empirical researches in urban management, 7(16):69- 85
32. Roca, E. & Villares, M., 2008, **Public Perceptions for Evaluating Beach Quality in Urban and Semi-Natural Environments**, Ocean & Coastal Management: 314-329
33. Shahabian, P., 2004, **Health and Sustainable Urban Development**. ShahrSaz Journal, 3, 36-40.
34. Tosum, C., 2001, **Challenge of Sustainable Tourism Development in the Developing World**, Tourism Management, 22, 289-303.
35. Wecd, 1987, **Sustainability**, Carrying capacity.
36. WTO., 1995., **Concepts, Definition and Classifications for Tourism Statistics**. Madrid: World Tourism Organiza